

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın, **Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri ERSOY** tarafından Anayasanın 98 ve İç Tüzüğü'nün 96. ve 99. Maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Ceylan AKÇAĞCUPULO
Diyarbakır Milletvekili

DSİ Genel Müdürlüğü tarafından inşa edilen Ambar Barajı'nın dolum alanından etkilenecek taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına ilişkin 765 sayılı ilke kararı çerçevesinde Diyarbakır İli, Kocaköy İlçesi, Ambar Köyü sınırları içerisinde kalan DSİ Diyarbakır Proje Müdürlüğü koordinatörlüğünde 2018-2021 yıllarında Gre Filla'da kazılar yürütülmüştür.

Kazıyla ilgili Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun "Baraj Alanından etkilenen Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına" ilişkin kararı doğrultusunda 2021 yılında Bilim Komisyonu tarafından hazırlanan raporda şu ifadeler yer verilmiştir:

1. Söz konusu taşınmazlar Şanlıurfa'daki Göbekli Tepe, Karahan Tepe gibi önemli Çanak Çömlek Öncesi Neolitik dönem yapılarından farklı, Yukarı Dicle havzasına özgü özellikler göstermektedir. Yukarı Dicle havzasında kazısı yapılan ünik yerleşim, taş örgü tekniği ile inşa edilmiş dörder payenin ahşap çatıyı taşıdığı oval yapılar, yerli yerinde korunmuş biçimde ele geçen taş sunakları ve heykelleri ile Yukarı Dicle havzası Çanak Çömlek Öncesi Neolitik dönemine ait şimdiye kadar bilinen yegâne örnekleri oluşturmaktadır. Her oval yapının dörtgen planlı konutlarla çevrili olması, Çanak Çömlek Öncesi Neolitik dönemde gelişen yerleşim sistemi ve toplum yapısının anlaşılmasını da sağlamıştır.
2. Bu özellikleri ile Yukarı Dicle havzası Çanak Çömlek Öncesi Neolitik döneminin karakterini belirleyen yapıların bilimsel değerleri yüksektir. Kazı sonuçları yayınlar aracılığı ile de tanıtılacağından, bölge turizmine önemli katkılar sunma potansiyeli yüksektir. Bu yapıların koruma altına alınması, kültür mirasının korunması bakımından gereklidir.
3. Oval yapılar çamur harçla tutturulmuş şekilde yerel kireçtaşları ile inşa edilmiştir. Bu nedenle doğal hava koşullarından etkilenecektir. Yerel kireçtaşının nem ve güneşin etkisiyle kırılmasının yanı sıra, taşları bir arada tutan çamur harcın da yağışlardan dolayı zamanla

eriyecek olması, yapıların zaman içinde tüm özelliklerini yitirerek harabeye dönüşmesine neden olacaktır. Bu nedenle, yapılar için koruma önlemlerinin alınması gereklidir.

4. Söz konusu taşınmazlar Ambar Baraj gölünün kotu ve su çizgisi seviyesinin altında kalmaktadır. Su altında kalacak olan höyük fiziksel ve kimyasal ayrışmalara maruz kalacaktır. Suyun toprak dolguları yumuşatması ve sürekli hareket etmesine bağlı olarak dolguların dağılması sonucu, ağır olan yapı taşları yerinden oynayarak üst üste yığılacağından, yapıların orijinal konumunu bozarak bir taş yığını haline gelmesine, yapı özelliğini tamamen yitirmesine neden olacaktır. Bu durumda yapıların jeotekstil kaplanarak ve kazının toprağı ile doldurularak yerinde korunması mümkün olamayacaktır.

5. Bu nedenle söz konusu taşınmazların Diyarbakır Koruma Kurulu kararı doğrultusunda İçkale Müze Kompleksi depolarına taşınması, yeniden kurulum projesi hazırlandıktan sonra orijinaline sadık kalınarak yeniden kurularak korunması uygun olacaktır:

Yukarıda belirtilen bilim komisyonu kararlarına karşın söz konusu oval planlı yapılar hiçbir şekilde projelendirilmeden işçiler ve iş makineleri marifetiyle bilimsellikten uzak teknik ve yöntemlerle kaldırılmış ve yeniden kurulumuna dair de herhangi bir projelendirme yapılmaksızın boşaltılan ve anı müzesi olarak düzenleneceğı belirtilen Diyarbakır eski cezaevi binasının avlusuna istiflenmiştir. Adeta hafriyat kaldırma yöntemiyle yapılan bu taşınma işlemi esnasında 11-12 bin yıllık bu yapıların elemanları olan taşlar zarar görmüş ve herhangi bir koruma önlemi de alınmamıştır.

Bu bağlamda:

1. Gre Fılla kazıları kim tarafından, hangi bilim insanlarının katılımı ve katkılarıyla yürütülmüştür?
2. Kazı çalışmaları sonucunda bilimsel açıdan önemli bulgular açığa çıkmasına rağmen arkeolojik kazı neden küçük bir bölümle sınırlı bırakılmış ve genişletilmemiştir?
3. Bütün bilim dünyasının dikkatini bölgeye çeken neolitik dönem oval planlı yapılar ile insan ve hayvan heykellerinin açığa çıkartıldığı Gre Fılla kazı alanı neden alelacele kapatılmış ve kazı çalışmalarına devam edilmemiştir?
4. Kazı çalışmalarında açığa çıkartılan oval planlı yapılar neden yerinde korunamamış ve taşınmasına karar verilmiştir?
5. Dönem itibarıyla Göbeklitepe ile çağdaş olduğu tespit edilen, Diyarbakır'ın Göbeklitepe'si olarak isimlendirilen ve dünyadaki heyecan verici 10 keşiften biri olarak bilinen Gre Fılla'nın sular altında kalmasında kamu yararı gözetilmiş midir?
6. Bilim komisyonu tarafından hazırlanan raporda söz konusu yapıların taşınması noktasında sunulan önerilere neden uyulmamıştır?
7. Söz konusu yapılar taşınırken hangi bilimsel heyetin katılımı ve katkıları sağlanmıştır?
8. Dünya genelinde hassasiyetle yaklaşılan ve ciddi maliyetli projelerle gerçekleştirilen tarihi nitelikteki mimari yapıların taşınma örnekleri göz önüne alındığında Gre Fılladaki yapıların taşınması ve yeniden kurulumu için herhangi bir proje hazırlanmış mıdır?

9. Diyarbakır'ın tanıtımına ve aynı zamanda bölge turizmine de katkı sunabilecek nitelikteki bu oval yapıların elemanları taşındığı alanda hangi şartlarda bulundurulmakta ve güvenliği nasıl sağlanmaktadır?
10. Taşınan oval planlı yapı elemanlarının tahribatının önüne geçmek için hangi tedbirler alınmıştır? Yapılar için gereken saklama koşulları sağlanmış mıdır?
11. Söz konusu yapı elemanları taşınırken zarar görmüş müdür?
12. Projelendirilmeksizin ve numaralandırılma dahi yapılmadan kaldırılan yapı elemanları hangi bilimsel metotla yeniden ayağa kaldırılacaktır?